

Posudok dizertačnej práce Mgr. Oleksandra Belyu na tému „Idejnyje i reformatorskije tečenija v ukrajinskoj pravoslavnoj cerkvi v pervoj polovine XX stoletija“ (Myšlenkovje a reformnyj proudy v ukrajinské pravoslavné církvi v první polovině XX. století)

Predložená dizertačná práca na hore uvedenú tému je venovaná pomerne čerstvej a stále aktuálnej problematike myšlienkových a duchovných prúdov v rámci ukrajinskej pravoslávnej cirkvi, ktoré sa dodnes prejavujú v mimoriadnej životaschopnosti, aká nie je bádateľná hádam ani v jednej miestnej pravoslávnej cirkvi (či už autokefálnej alebo autonomnej). Tento stav má svoje historické príčiny, ktoré tkvejú v minulosti tejto veľkej krajiny. Ukrajina sa už v dávnejších dobách stávala dejiskom stretu nielen Východu a Západu, ale aj Severu a Juhu. Rozsiahle teritórium poskytovalo azyl mnohým religióznym blúznivcom a reformátorom, ale aj bolo arénou stretu Ruska a Západu. Od Krymu po Balt, od západnej Ukrajiny po prakticky úplne rusofilskú časť Ukrajiny dochádzalo k stretom medzi protirečivými religióznymi prúdmi a denomináciami. Ukrajina, hlavne jej západná časť, sa stala centrom svetového unionizmu, ak sa tak smieme vyjadriť. Početná židovská menšina v minulosti, silnejúca moslimská menšina na súčasnom Kryme, to sú len jednotlivé fragmenty stále komplikovanej religióznej situácie na Ukrajine. Týmto pohybom neuniklo ani pravoslávie, ktoré sa do väčšej či menšej miery dostávalo pod vplyv niektorých nielen marginálnych religióznych prúdov. Rozhodujúcu úlohu ale zohrala únia či tzv. gréckokatolícka cirkev, ktorá sa najviac podpísala na ďalšom religióznom smerovaní Ukrajiny – pokiaľ vnímame pravoslávie ako povedzme „kmeňové“ náboženstvo Ukrajincov. Aj C. Milosz vo svojej výbornej štáti „Religiózny štát“ v spojitosti s Ukrajincami hovorí ako s gréckokatolíkmami. Hoci oproti pravoslávnej cirkvi gréckokatolícka na Ukrajine predstavuje výraznú menšinu, predsa sú tu isté náznaky až dokonca fakty, ktoré umožňujú rozprávať o výraznom vplyve unionizmu na Ukrajincov. Ide totiž o to, že tento vplyv je civilizačným vplyvom, že sa netýka iba vyslovene religióznych otázok – koniec koncov kedy tomu tak aj je – ale aj politicko-kultúrnej orientovacie Ukrajiny – na Východ, pravoslávnu moskoviu, alebo na Západ. V kontextu tohto vplyvu sa formujú dejiny ukrajinskej pravoslávnej cirkvi, predovšetkým po októbrovej revolúcii a formujú sa dodnes, nielen na pôde religióznej ale aj politickej, o čom hovorí aj Natália Naročnyckaja, keď pripomína, že do tohto kontextu zapadá „aj podpísanie Charty Ukrajina – NATO, kde je obsiahnutá jasná formulácia o strategickom celi Ukrajiny – integrácii do západoeurópskych inštitúcií, medzi ktorými sú aj „atlantické štruktúry“. Ratifikácia Dohovoru Rusko s Ukrajinou odstránila rad objektívnych prekážok pre jej vstup do NATO. Navyše tento Dohovor neobsahuje záväzky nevstupovať do blokov a zväzkov, navzájom nepriateľských a nepripúšťať na svoje teritória ozbrojené sily tretích dŕžav. Ako to môže byť využité, predemonštrovali vyhlásenia Predsedu Rady vo veciach národnej bezpečnosti Ukrajiny: „NATO nemusí ponechať bývalé republiky ZSSR spoliehať sa samým na seba so svojou bezpečnosťou.“

Bolo by naivné hľadať príčiny rozdvojenosti ukrajinského vedomia v úteku od totalitarizmu, rovnako ako aj ich vysvetľovať ukrajinským „pracujúcim“, že ich oddelili od bratov kvôli tomu, aby sa dalo ľahšie kradnúť. Lepšie je zamyslieť sa nad tým, prečo ešte v Rakúsko-Uhorsku udeľovali tak veľký význam reforme ukrajinského jazyka, s takým úsilím vyhľadávajúc odlišnosti v toponymike a podporujúc každú bodku nad i, odtrhujúcu ukrajinskú grafiku od ruskej? Kvôli čomu kapitálna deväťzväzková práca intelektuálneho patriarchu M. Gruševského (Istoria Ukrajiny – Rusy. Kyjev-Lvov 1907) ešte na začiatku storočia (XX. naša poz.) privádzala k myšlienke, že turánska moskovčina

ukradla kyjevskú históriu a sofijské kňazské oblečenie (Kňazské rúcho z chrámu Sv. Sofie v Kyjeve, naša poz.) od árijskej Ukrajiny? Prečo pravoslávneho plukovníckeho kňaza Centrálny Rady Joanna Teodoroviča v r. 1924 v Kanade, nehľadiac na „heroickú“ národnú minulosť, uniaty potupovali. „Preto, lebo ty nie si greko-katolík,“ písali, „nemôžeš byť Ukrajincom... ty si kacap, moskaľ, prekliaty schizmatik.“

Žriedla problémov sa nachádzajú v nenávisti historického katolicizmu k ruskému pravoslávniu, v Brestskej únii, ktorá urobila dramatickú deliacu čiaru v živote jediného národa. Odtrhnutie Kyjeva od Moskvy, pokatolicizovanie východného slovanstva boli vekovými úsiliami Západu: „Ó, moji Rusíni! Skrze vás sa nádejам dosiahnuť Východ...“ – volal na začiatku XVII. st. pápež Urban VIII. Na začiatku XX. st. Viedeň a Vatikán urýchlene pripravovali Halič, aby zohrala úlohu „ukrajinského Piemontu“, obracajúc Rusínov (vlastné pomenovanie Haličanov do začiatku XX. st.) na Ukrajincov, vnášajúc heslo celoukrajinskej jednoty, sľubujúceho v prichádzajúcej vojne v prípade víťazstva rakúsko-nemeckého bloku odtrhnutie Malorusi od Ruska. P.N. Durnovo v r. 1914 varoval: „**Jedine blázon môže chcieť pripojiť latinskú Halič. (Kto tak urobí) ten stratí impérium.**“ V minulosti jedine génus A.S. Puškina s jeho historiozofickým cítením predpovedal, že tento problém vždy ostro vyvstane pri nástupe Západu na Východ: „**Náš vechý Kyjev, zlatohlavý, tento prapredok ruských miest, či sa spribuzní s bujnou Varšavou svätyně všetkých svojich hrobov?**“ Budúcnosť ukáže, aká línia prevláda v politike Kyjeva...“ (Pozri stať N.Naročnyckej „Rusko a svetová východná otázka“, taktiež jej ovnomennú knihu, venovanú tejto problematike). Domnievame sa, že toto sú dôležité poznámky ruskej historičky, ktoré lepšie umožňujú pochopiť podstatu reformných prúdov v rámci ukrajinskej pravoslávnej cirkvi, a ktorých význam prekračuje hranice samotnej Ukrajiny, dokonca aj bývalého Sovietskeho zväzu.

Autor dizertácie síce nejde touto „historiozofickou“ cestou, teda aspoň nie úplne, skôr sa sústreďí na jednotlivé prejavy reformných prúdov v rámci ukrajinskej pravoslávnej cirkvi, ktoré boli občas a možno aj neraz spájané s nádejou na cirkevnú samostatnosť až autokefality, respektíve s volaním po ustanovení patriarchátu. Tu by sme snád iba odporúčali viac sa venovať problematike teologického vývoja v minulosti na tomto území, k čomu existuje neprekonateľná štúdia otca G. Florovského „Cesty ruskej teológie“. Na druhej strane by takýto prístup prácu možno príliš rozšíril. Inak ale môžeme doktorandovi len máločo vyčítať. Práca je napísaná prehľadne, jasne je definovaný jej cieľ. Samozrejme, že je viac ako pravdepodobne, že po čase sa objavia nové fakty, iné interpretácie tejto problematiky, ako sme už povedali, ide o veľmi čerstvý historický materiál, avšak predložená práca sa ukazuje ako aktuálna, a ako taká, ktorá môže napomôcť súčasného bádateľovi, alebo len záujemcovi a túto problematiku.

Nenachádzajú výraznejšie nedostatky, odporúčame prácu k obhajobe.

J. Šafin

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[*Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features*](#)